

SULTAN III. MUSTAFA'NIN HÜZÜN VERİCİ BİR BORÇ SENEDİ

Ord. Prof. İ. H. UZUNÇARŞILI

Sultan Üçüncü Mustafa (1757-1774) muktâsit bir hükümdardı, israfı sevmezdi; gerek müsaderelerden ve gerek tasarruflardan dış ve iç hazineleri para ile doldurmuştu; otuz seneye yakın muharebe olmadığı için malî durum fevkalâde iyi idi; Kapıkulu Ocaklarının maaşları muntazaman veriliyordu. Paranın ayarı düzgündü.

Üçüncü Mustafa Ruslara karşı hasımdı: Bu devlet büyümeden bir fırsatını bulup onlarla muharebe etmek istiyordu; en büyük güveni de hazine idi; o da ziyadesiyle mevcuttu. Sadarette bulunmakta olan vezir-i âzam KOCA RAGİB PAŞA muharebeye aleyhtardı; fakat SULTAN MUSTAFA ise Rusların daha ziyade büyümesinden evvel bunlara muharebe etmek istediğinden hartbten çekingen olan RAGİB PAŞA'ya :

—Eğer gazez akçe ise *Edirne Kapısı*'nda tâ *Ruscuk*'a kadar iki keçeli altın dizerim demiş ise de Vezir-i âzam askerî durumu nazar-ı dikkate alarak bir takım mukni delillerle işi önlemekle beraber esas endişe ettiği askerî ıslâhata teşebbüs etmemişti. RAGİB PAŞA'dan sonra pâdişah aynı kanaati bırakmıyarak vezir-i âzam olan MUHSİN-ZADE MEHMED PAŞA'yı da sıkıştırmış ise de o da muharebe edilecekse hudud kaleleriün tahkimi ile oralara asker cephanesi ve mühimmat sevkinden sonra harbe girilmesini söylediğinden azl ile sürgün edilmişti (1182 H. 1768); nihayet Ruslarla arada esaslı ihtilâfı mücib olan Lehistan meselesi SULTAN MUSTAFA'nın arzusuna uygun düşerek Rusların Lehistan işlerine müdahale etmesine aleyhtar olan Bar heyetinin istiklâllerinin temini için vaki müracaatları ve muharebe isteriz diye *İstanbul* hakkının da galeyani SULTAN MUSTAFA'nın isteğine destek oldu ve 26 Cemaziyevvel 1182 ve 3 Ekim 1768 de Ruslara karşı harb ilân edildi.

Tarihlerde malûm olduğu üzere muharebe altı sene kadar sürmüş, Osmanlı kuvvetleri -yani talimsiz ve nizamsız asker- mağlubiyetten mağlubiyete düşmüş ve nihayet pek acıklı olan *Kaynarca* muahedesiyile

muharebeye son verilmişti (8 Cemaziyelevvel 1188 ve 17 Temmuz 1774). ÜÇÜNCÜ MUSTAFA bu harbin sonunu yani müsalehayı görmeden 8 Zilkade 1187 ve 21 Ocak 1774 de yani müsalehadan altı ay evvel vefat ederek yerine kardeşi BİRİNCİ ABDÜLHAMİD hükümdar olmuştu.

III. MUSTAFA, bu muharebe esnasında iç ve dış hazinelerde biriktirmiş olduğu külliyetli paraları tamamen harb uğruna sarfetmiş, elde avuçta bir şey kalmamış ve nihayet 1187 H. 11773 M. de oğlu SULTAN SELİM'in ve kızlarının tevellütleri dolayısıyla vezirler ve devlet ricalinden hediye olarak takdim edilip bu çocukların validelerinde bulunan paraları da ödünç olarak alarak muharebeye sarfetmiş ve buna mukabil borç senedi vermişti.

Bu borç senetlerinden birisi oğlu SELİM'in validesinden (Mihrişah Valide Sultan) borç aldığı iki yüz otuz yedi kese (bir kese beş yüz kuruş) ile elli beş kuruşa aittir. Pâdişah müsalehadan sonra kendi vakfının fazlasından bunu ödemeyi taahhüd etmekte ve paranın ödenmesini mütaakib borç senedinin yırtılmasını beyan eylemektedir. Altında SULTAN MUSTAFA'nın mühr-i hümayununu hâvi olan bu borç senedinin sureti aynen şöyledir¹.

Kese	Küsür kuruş
237	55

Yalnız iki yüz otuz yedi kese elli beş kuruştur.

Bâis-i tahrir-i huruf budur ki

Gayret-i din ve devlet-i aliyye ve sıyanet-i saltanat-ı Osmaniyye için işbu bin yüz seksen yedi senesinedek gerek harem-i hümayunumda ve gerek has oda ve enderun hazinelerinde ve gerek Topkapı ve darp-hanede mevcut ve iddiahar eylediğim akçeleri bilcümle masarif-i seferiye için harç ve sarf olunup gayrı akçe kalmadığından nâşi bizzarure oğlumun ve kerimelerimin akçelerine muhtaç olunmağın oğlum SULTAN SELİM'in velâdeti vaktinde vezirden ve rical-i devletten gelip validesi yedinde hıfzolunan akçe olmak üzere iki yüz otuz yedi kese elli beş kuruşu tamamen aldım² ve masarif-i seferiye için gazaya

¹ Topkapı Sarayı arşivi numara 1785.

² Herhangi bir şehzade veya Sultanın doğumunda gelen ve verilen hediyeler o çocuğu doğuran valideye verilir, hiç bir kimse tarafından ona dokunulmazdı. Nitekim pek dara düşmüş olan ÜÇÜNCÜ MUSTAFA da oğlu SELİM'in validesindeki doğum parasını alarak ona karşı borç senedi vermiştir.

sarfeyledim; benim alâka ve medhalim yoktur; meblağ-ı merkumun nısfı yüz onsekiz buçuk kese ile yirmi yedi buçuk kuruş eder³. İnşallahü tealâ ber minval-i muharrer 1187 senesinde darphane-i âmireye nakl ve sarfolunan mebolig-i mezbur bâdelmüsaleha vakfımın derkisesinden tamamen eda ve teslim oldukta işbu deyn temessükü şakkoluna.

Senedin altına
(Mühr-i hümâyun basılmıştır)

³ Eski borç senedinde paranın miktarını bildirmek için senedin içinde yarısı zikredilmektedir. Şimdi biz bunu senedin başında yalnız yazı ile şu kadar kuruştur diye yazıyoruz.

بایعته تخیر مردود بود
بایعته بکند از نوزدی کسبه الی غیره
۲۹۷
بایعته تخیر مردود بود
غیر دین و دولت عهد و حیات سلطنت سینه عثمانیه ایچون اشیر بکوز سکن ایدی مسکنه
دران حرم همایون دران خاص او طه و از نوزدی خزینه لرزه دران طوجتو و خزانه و موجود
و ادخا ابرج اجه لری باجمه مصادف سفر ایچون خرج و صرف اوجی غیری اجهه قالمقصد باغی
بالضروره او غلام و کیمه لرمان اجهه لرینه تخاص ایچون ایشک و حکم زکما سیمک و ادوق و صدق
و زبزون و رجال و غیره کلوجی و لایحی برین خط ایچون اجهه ایچون اوزره ایچون اوزدی کسبه
الی بن خوشی تماماً ادم و مصادف سفر ایچون غرایصرها ادم غیر عدوت و مژدی بوقدر مبلغ مرفوع
بوزان کسبه ایله بکیمی بری حق بکسبه ایدران شالله قسکی برمال تخیر بکوز سکن ایدی مسکنه
مرفوعاً عامرین بفق و صرف لایحی از مبلغ مرفوع بعد المصلحه و تفویک و کسبه سندن تماماً اوزره
بشیردین غسوش اولنه

Sultan III. Mustafa'nın borç senedi
(Topkapı Sarayı Arşivi No. 1785)

